

Türkiye’de Katılım Bankacılığının Mevcut Görünümü ve Gelişimi *Current Outlook and Development of Participation Banking in Turkey*

Fatih Akbaş¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, İkizce Meslek Yüksekokulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, fatihakbas@odu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-2474-8913

MAKALEBİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

*Katılım Bankaları,
Murabaha,
Bankacılık,*

Jel Kodları:

G23,O16,G21

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: *01 Mayıs 2023*
Düzeltilme Tarihi:
Kabul Tarihi: *24 Mayıs 2023*

ARTICLE INFO

Keywords

*Participation Banks,
Murabahah,,
Banking*

Jel Codes:

G23,O16,G21

Article History:

Received: *01 May 2023*
Received in revised form:
Accepted: *24 May 2023*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, kuruluşundan günümüze katılım bankalarının gelişimini ve güncel veriler kullanılarak mevcut durumunu ortaya koymaktır. Kuruluş felsefesinde petrol gelirleriyle zenginleşen Ortadoğu sermayesinden pay alınması ve ülke içinde yastık altı tasarrufların ekonomiye kazandırılması gibi düşünceler yer almıştır. Özel finans kurumu ismiyle faaliyetlerine başlayan katılım bankalarının, Bankacılık kanunu kapsamına alınması yaklaşık on beş yıl sürmüştür. 2005 kasım tarihinden itibaren katılım bankası ismiyle faaliyetlerine devam etmiştir. Kamu sermayesinin katkılarıyla 2023 yılında sektörde yüzde 8’lik bir aktif büyüklüğe ulaşmıştır. Çalışma prensiplerine uygun tüm bankacılık işlemlerini yapabilen katılım bankaları fon toplamada ortaklık prensibi kullanılırken, kullandırmada murabaha yöntemi yüzde atmışlar oranında devam etmektedir. 2025 büyüme tahminlerine uygun gelişim gösteren bankalar, dijitalleşme ve diğer bankacılık hizmetlerinin çeşitlendirilmesiyle sektör içindeki paylarını artırarak sektörün önemli aktörlerinden biri olmaya devam edeceklerdir.

ABSTRACT

This study aims to reveal the development of participation banks from their establishment to the present and their current situation using current data. Its founding philosophy included ideas such as taking a share from the Middle Eastern capital, which became wealthy with oil revenues, and bringing the under-the-bed savings within the country into the economy. Participation banks, which can carry out all banking transactions by their working principles, use the partnership principle in collecting funds. At the same time, the Murabaha method continues at a rate of sixty percent in disbursement. Participation banks are developing in line with 2025 growth forecasts. Participation banks will continue to be crucial actors in the sector by increasing their shares with digitalization and diversification of other banking services.

GİRİŞ

Modern anlamda ilk İslami bankacılık faaliyetlerinin Mit Gharn Tasarruf bankası tarafından gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. 1960'lı yıllarda faaliyetlerine başlayan banka faizsizlik prensibiyle çalışan finansal kuruluşların açılmasına öncülük etmiştir. Türkiye'de ise faizsizlik prensibini temel alarak kurulan ilk finansal kuruluş ise Devlet Sanayi ve İşçi Bankası Anonim Şirkettir (Akbaş ve Tura, 2018: 100–101). Kamu bankası olan banka 1970'lerin sonlarına doğru faizsizlik prensibinden uzaklaşmıştır. Türkiye 1980'li yıllarda liberal politikaları uygulamaya başlamıştır. Bu politikalar çerçevesinde bankaların rekabetçi ve etkin kredi kullandıran bir yapıya kavuşmasının istendiği, özel sektörün ve yabancı bankaların ülkede faaliyette bulunmalarının desteklendiği, faiz oranlarının serbest bırakıldığı bir süreç başlamıştır (Görenel, 2007: 250). Seksenlerde faizsiz finansal sistemin ülkede faaliyetlerine izin verilmesinin altında yatan iki temel etken olduğu söylenebilir. İlki 1970'li yıllarda başlayan petrol üretici ülkelerin uyguladıkları yüksek petrol fiyatlarıyla artan sermaye birikimlerinden Türkiye'nin de pay almayı istemesidir. Ancak Türkiye'nin mevcut finansal alt yapısının uygun olmaması bu isteğin gerçekleşmesini engellemektedir. Seksenlerde başlayan liberal politikalar ile faizsiz finansal hizmetlerin önü açılmıştır. Bunun yanında mevcut finansal sistemin ülke içindeki fon sahiplerine faizsiz kazanç sağlayacak kurum ve enstrümanlar sunamaması da faizsiz finansal hizmet sunan kurumların açılma sebepleri arasındadır (Sırım, 2013: 189).

İslami bankaların iki farklı sistem içinde faaliyette bulunduğu söylenebilir. Birincisi İran ve Pakistan'da uygulama örneklerinin görülebileceği sistemin İslami kuralara göre şekillendiği yapıdır. İkincisi ise serbest piyasa ekonomisi içinde kurularak faaliyetlerin bu sistem içindeki rekabet kurallarına göre gerçekleştiren modeldir (Zaim, 2000: 250). Türkiye ikinci sistemi benimsemiş ve bu sistem içinde özel finans kurumları (ÖFK) ismiyle bankacılık faaliyetinde bulunan finansal kurumlar faaliyete başlamıştır. ÖFK kurulmasının temel sebeplerini sosyal, siyasal ve dini gereksinimler olarak üç temel kategoriye ayırabiliriz. Bunları şu şekilde sayabiliriz (Kalaycı, 2013: 61): Faiz hassasiyeti sebebiyle ellerindeki fonları finansal sisteme aktarmayan toplumsal kesimlerin birikimlerinin reel sektöre aktarılmak istenmesi ve dini sebeplerle finansal sistem dışında kalan bu kesimlerin finansal sistemin içine çekilmek istenmesi. Bölgede yer alan İslami bankalara alternatif finansal kuruluşlar oluşturarak, yeşil sermayeden pay almak. İslam coğrafyasıyla ekonomik ve siyasi iş birliğini arttırmak. ÖFK faizsizlik prensibini temel almaştır. Faizsizlik prensibi üç temel ilke üzerine kurulmuştur. Bu ilkeler, sabit getiri yerine toplanan fonların kar ve zarara belirlenen oranlarda katılımının sağlanması. Müşterinin ihtiyaç duyduğu mal ya da hizmetin bedelinin nakit olarak sağlanması yerine bu ürünün satın alınarak müşteriye vadeli ya da ortaklık temelinde satışının gerçekleştirilmesi ve faizin hiçbir bankacılık hizmetinde kullanılmaması olarak sayılabilir (Haziroğlu, 2016: 122).

1. TÜRKİYEDE KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ

5411 sayılı Bankacılık Kanunu katılım bankasını “*Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder*” şeklinde tanımlamıştır. Ertem (2005) ise katılım bankalarını “*inançları gereği faizli işlem yapmayan kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde örgütlenmiş ve işlemlerinde faiz kullanmayan bankalardır.*” şeklinde tanımlamıştır. Katılım bankaları ticari bankaların yaptıkları tüm işlemleri yapabilmektedirler. Ancak katılım bankaları fon toplarken ve kullandırırken çalışma prensiplerine uygun nakit olarak kullandırılmayan faizsizlik temelinde geliştirilen finansal enstrümanların yanı sıra havale, EFT vb. diğer bankacılık faaliyetlerini de sürdürmektedir (Akkuş, 2017: 10). Bu bağlamda katılım bankalarının müşterileri yalnızca dini sebepler dolayısıyla faiz içermeyen finansal enstrümanları kullanma arzusunda olanlar değil, beklentilerine uygun maliyet, getiri ve hizmet sunulan kişilerden de oluşmaktadır.

ÖFK 1999 yılında mevcut bankacılık kanunu kapsamına alınmıştır. 2000 finansal krizinden tüm bankacılık sektörü etkilenmiştir. Bu krizi İhlas Finans Kurumu atlatamamış, müşterilerin yoğun mevduat taleplerini karşılayamamıştır. Bu panik havası diğer finans kurumlarına da sıçramıştır. Bu dönem sonunda İhlas Finans Kurumu iflas ederken ÖFK mevduatlarının %55'e yakın kısmını kaybetmişlerdir. Bunda finans kurumları tarafından toplanan fonların herhangi bir güvence altında olmaması önemli bir etkidir. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla finans kuruluşları için bir güvence fonu oluşturulması ve finans kuruluşlarının bir birlik çatısı altında toplanmaları amacıyla mevcut bankacılık kanununda değişikliğe gidilmiştir (Özdemir ve Aslan, 2017: 23–24).

Benzer faaliyette bulunan uluslararası finansal kurumlar İslami banka ismiyle bilinirken, Türkiye'de siyasi yapının finansal sistemde dinsel terminolojinin kullanılmasını uygun bulmaması sebebiyle kurumlar ÖFK ismini kullanmıştır. Kurumların iç ve dış piyasalarda bilinirliğinin düşük seviyelerde kalması, isimlendirmede kullanılan özel kelimesinin sektör içinde ayrıcalıklı bir yapıya sahipler gibi bir algıya sebep olması, alım satım işlerinde katma değer vergisinin maliyet yükü olarak ortaya çıkması vb. etkenler kurumların rekabet gücü üzerinde negatif etkiye sebep olmuştur (Tunç, 2016: 188; Yahşi, 2014: 13–14). 2005 yılı kasım ayına kadar ÖFK olarak faaliyetlerini sürdüren kurum, bu tarihten sonra Katılım bankası ismiyle Bankacılık Kanununda sayılan dört banka türünden biri olarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. Özel Finans Kurumları ismiyle faaliyetlerine başlayan kurumlar, Katılım Bankası ismiyle şu an faaliyetlerini sürdürse de, özellikle sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından 2022 yılında Katılım Bankası ismi yerine Katılım Finans Kurumunun kullanılması önerisi ve Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından yayınlanan 2022-2025 Katılım Finans Strateji Belgesinde

katılım finans sisteminin dört unsurundan birisi olan katılım bankaları yerine katılım finans kurumları isminin kullanılması önerileri bankaların yeniden isim değişikliği yaşayacağına göstergesi olabilir.

2. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankalarının temel fon toplama yöntemleri özel cari hesap ve katılma hesapları ile gerçekleşmektedir. Özel cari hesaplar gerçek ve tüzel kişiler tarafından Türk lirası, döviz ve kıymetli maden cinsinden açılabilen, hesap sahibine herhangi bir getiri ödemesi olmayan, hesap sahibinin kısmen ya da tamamen istediği an geri çekebileceği hesaplardır. Katılma hesapları ise banka tarafından hesaba yatırılan fonların kullanılması sonucu ortaya çıkacak kar ya da zarara katılma sonucunu doğuran, hesap açılması sırasında herhangi bir getiri garantisi verilmemesinin yanında ana paranın da aynen geri ödenmesinin garanti edilmediği fonlardan oluşan hesaplardır (Eken ve Öztürk, 2019: 50–51). İki tip katılma hesabı açılabilir. Bunlardan ilki kâr zarar ortaklığı sözleşmesi temel alınarak açılmaktadır. Hesaplar TL, Amerikan doları ve Euro ile Altın cinsinden açılabilir. 1,3,6 ay ve 1 yıllık ya da daha uzun vadeli olarak açılabilir. Hesaba katılım sağlanması durumunda 100 olarak kabul edilen Birim değer her gün hesaplanan birim değeri hesaplama tablosuna göre değişmektedir. Vade sonunda müşterinin birim hesap değeri sonucu hesaplanmakta ve bu tutar müşteriye ödenmektedir. Bankalar ortaya zarar çıkması durumunda bu zararı üstelenebilecekleri gibi çıkan kar oranını da arttırabilmektedir (Dinç, 2017: 10–11). İkinci tip katılma hesabı banka ve kamu kurum ve kuruluşları ya da tüzel kişi müşterileri arasında imzalanan yatırım vekalet sözleşmesine dayanan hesaplardır (Öztürk ve Yumuşak, 2020: 14). 1 aydan kısa vadeler içerebileceği gibi, 1,3,6 ay, 1 yıl ve daha uzun vadede olabilir. Sözleşme yapıldığında tahmini bir kar oranı belirlendiği için müşteri anaparası ve tahmini kar kadar maksimum bir getiri elde edecektir. Vade bitiminde sözleşme sona ermekte ve tutarlar özel cari hesaplara aktırılmaktadır (Özdemir ve Lila, 2020: 354–355). Bu iki fon toplama yöntemine ek olarak katılım bankaları kira sertifikası ihracı, emtia murabahası ve sendikasyon kredisi kullanarak da fon toplamaktadırlar.

Katılım bankalarında fon kullandırma yöntemi BDDK tarafından belirlenecek diğer yöntemlerle birlikte toplamda altı grupta toplanmaktadır. Fon kullandırma yöntemleri, 2019 tarih /30666 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikle bankaların kredi işlemlerine ilişkin yönetmelikte değişiklik yapılarak satım, kiralama, ortaklık, vekalet ve diğer olarak isimlendirilerek gruplara ayrılmıştır.

Tablo 1. Katılım Bankaları Fon Kullandırma Yöntemleri

SATIM	KİRALAMA	ORTAKLIK	VEKALET	DİĞER	DİĞER YÖNTEMLER
Murabaha	Adi	Mudarebe	Adi	Karz-ı Hasen	BDDK tarafından belirlenecek diğer yöntemler
Tevliye	Finansal	Müşareke	Yatırım	Kefalet	
Müşaveme	Faaliyet	Girişim Sermayesi		Garanti	
Selem	Ürün	Mülkiyet		Vaat	
İsticrar	İşgücü	Zirai		Cuale	
Teverruk					
İstisna					

Kaynak: TKBB ve BDDK internet sitelerinden derlenmiştir.

Bankanın talep edilen malların satın alarak müşterinin finansmanını sağladığı yöntemler satım grubunda yer almaktadır. Satım yöntemlerinde satıcının aldığı malın maliyetine kar ekleyerek satışına murabaha, aldığı fiyattan satışına tevliye (Erturhan, 2010: 235), malın pazarlık usulü ile satılmasına müşaveme (Ayub, 2007: 234), malın anlaşılabilir bir vadede teslim edilme şartıyla bedelinin peşin alınması selem, satıcıya belirli bir malın belirli aralıklarla satın alınması vaadini içeren satış sözleşmelerine isticrar (Acar, 2014), vadeli satın alınan bir malın bir başkasına peşin olarak satılması teverruk (Arpağ ve Uçar, 2018), belirli bir süre sonunda imal ya da inşa edilecek bir malın teslim edilmesi üzerine yapılan satış sözleşme türü ise istisna olarak isimlendirilmiştir (Acar, 2012). Ortaklık “Gerçek veya tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden, belirli bir faaliyetinden veya belirli bir malın mülkiyetinin edinilmesinden doğacak kâr ve zarara katılmak üzere finansman sağlama amacıyla müşterilerle ortaklık kurulması işlemidir”. Kiralama grubunda ise tüketilmeden kullanılabilen varlıkların menfaatlerinin belirli bir süreliğine finansman sağlanmak amacıyla bırakılmasıdır. Vekalet müşterinin banka tarafından gelir getirici bir faaliyetin finansmanının sağlanması amacıyla vekil tayin edilmesidir. Diğer yöntemler ise bu dört yöntem dışında kalan ve kullanılan satış yöntemleri yer almaktadır. Son grupta ise BDDK tarafından Tablo 1 de yer almayan ve sonradan eklenecek yöntemler yer alacaktır (Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik, 2019).

Tablo 2. 2023 Kullandırılan Fon Detayı (Milyon TL)

Murabaha	539.791,32	Finansal Kiralama	90.756,82
Müşaveme	73.673,42	Hizmet Kiralaması	5.120,1
Selem	91,91	Mudarebe	316,82
İsticrar	3.690,66	Müşareke	5.195,53
Teverruk	81.943,59	Vekalet	90.526,21
İstisna	23.027,3	Karz-ı Hasen	28.793,3
Toplam Kullandırılan Fonlar		942.926,96	

Kaynak: TKBB ve BDDK internet sitelerinden derlenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde katılım bankalarının kullandığı fonların %57,2'lik büyük kısmının murabaha yöntemiyle olduğu görülmektedir. Finansal kiralama, teverruk ve vekalet en fazla kullanılan ikinci yöntem olarak gözükmektedir. Fazlalık olmadan misli mal ya da paranın ödünç olarak verildiği enflasyonist ortamlarda enflasyon farkının eklenmesine izin veren sözleşmeye dayanılarak kullanılabilen karz-ı hasen ise tabloda üçüncü sırada yer almaktadır.

3. KATILIM BANKALARININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından bankaların müşterileriyle elektronik ortamda sözleşme yapabilmelerine yönelik hukuki düzenlemelerinin ardından, şubesiz ya da dijital bankacılık ismi verilen bankalara lisans verilmeye başlanmıştır. Mevcut durumda BDDK tarafından kuruluşuna izin verilen dijital banka sayısı altıdır. Bu bankalardan ikisi (TOM bank ve Hayat Finans) dijital katılım bankası olarak faaliyet izni almıştır. Faizsizlik prensibine dayalı ikisi dijital olmak üzere toplamda sekiz katılım bankası mevcut durumda faaliyet göstermektedir. Bu bankalar Albaraka, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Emlak Katılım, Vakıf Katılım, Ziraat Katılım, Hayat Finans ve TOM Katılım Bankasıdır.

Tablo 3. 2023 İtibariyle Banka ve Sektör Verileri (Milyon TL)

	AKTİFLER	TOPLANAN FONLAR	KULLANDIRILAN FONLAR	ÖZKAYNAKLAR
Katılım	1.786.533	1.326.321	811.401	123.611
		Katılma 825.530 Özel Cari 500.791	Bireysel 84.411 KOBİ 351.922 Kurumsal 19.984 Ticari 355.084	
Mevduat	18.119.326	11.979.220	9.186.833	1.636.174
Sektör	21.098.544	13.305.542	10.709.542	1.897.863

Kaynak: TKBB ve BDDK internet sitelerinden derlenmiştir.

Katılım bankaları özel cari hesaplar ve katılma hesapları ile fon toplamakta, satım, kiralama, ortaklık, vekalet ve diğer yöntemleri kullanarak fon kullandırmaktadır. Katılım bankalarının Tablo 3 incelendiğinde aktif toplamı 1.786.533, toplam mevduatı 1.326.321,13 olup bunun 825.530 TL kısmı katılma hesapları, 500.791 TL'lik kısmı ise özel cari hesaplardan oluşmaktadır. Toplam krediler ise 811.476,87'dir. Kredilerin 84.411 TL'lik kısmı bireysel, 351.922 TL'lik kısmı KOBİ, 19.984 TL'lik kısmı kurumsal ve 355.084 TL'lik kısmı ticari kredilerden oluştuğu Tablo 3'te görülebilir. Tablo 3'e göre aktif büyük açısından katılım bankaları sektörün %8,47'lik bir paya sahiptir. Bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin %7,57'si toplam fonların ise %9,96'sı katılım bankaları tarafından gerçekleştirilmiştir (BDDK, 2023; Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023a).

Tablo 4. Çeşitli Göstergeler 2005 - 2023

	2005	2023	2005	2023
	KATILIM		SEKTÖR	
Banka Sayısı	4	8	51	58
Yurt İçi Şube Sayısı	291	1.441	6.521	10.955
Yurt Dışı Şube Sayısı	1	5	47	79
On-line Sistemine Dahil Şube Sayısı	290	1.160	6.304	10.585
ATM Sayısı	307	2.506	14.836	49.424
Yurt İçi Personel Sayısı	5.741	19.632	138.169	207.497
Yurt Dışı Personel Sayısı	6	36	555	857
Aktif Toplamı (Milyon TL)	9.945	1.876.907	406.909	21.757.871
Kullandırılan Krediler (Milyon TL)	6.474	837.647	156.410	10.991.153

Kaynak: BDDK internet sitesi

Tablo 4 incelendiğinde 2005 yılında 4 olan banka sayısı ikisi dijital olmak üzere toplamda sekiz katılım bankasına ulaşmıştır. Şube sayısı toplamda 1446, personel sayısı 19968 ve ATM sayısı 2506 adete yükselmiştir. 2005 yılında aktif büyüklük açısından sektörde %2,44'lük paya sahip olan katılım bankaları 2023 yılının ortalarında bu oranı %8,62'e yükseltmiştir. Sektör içindeki payı %4 olan şube sayısı %13'e, gene %4 olan çalışan personel sayısını ise %9'a yükseltmiştir. 2005 yılında kullandırılan krediler incelendiğinde pazar payı olarak sektörün %4'lük bir kısmına sahipken, 2023 yılı itibarıyla %7,6'lık bir pazar payına ulaşıldığı görülmektedir. Sektördeki aktif büyüklük payı ise 2005 yılında %2,4 iken 2023 yılı itibarıyla bu oran %8,6'ya çıkmıştır (BDDK, 2023). Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından yayımlanan 2021-2025 strateji güncelleme raporunda yapılan büyüme senaryolarına göre, 2025 yılı için sektör pazar payı aktif büyüklük için %15 olarak öngörülmüştür. Yapılan hesaplamalarda bu orana ulaşılabilmesi için aktiflerin %31 oranında artması gerektiği vurgulanmıştır. 2025 yılı tahmini bilanço verilerine göre, toplanan fonların %26, kullandırılan fonların %36, özkaynakların %36 ve menkul değerlerin %23 artması öngörülmüştür. 2023 yılının tamamı için 1771 milyar TL'lik bir büyüklük öngörüsü bulunan rapor ile 2023 tamamlanmadan yakalanmıştır. Mevcut büyümenin devam etmesi durumunda yapılan tahminlerin üzerinde bir büyüme gerçekleşeceği söylenebilir (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023b).

4. SONUÇ

Özel finans kurumları ismiyle finansal sisteme giriş yapan katılım bankaları, yaklaşık 40 yıldır ülke ekonomisine ihtiyaç duyduğu fonları sağlayarak katkı sağlamaktadır. Son dönemlerde isim değişikliği ile ülke gündeminde yer alan bankalar, katılım finans ismiyle mevcut bankalar kanunda yer alan banka işleviyle mi yoksa, farklı bir finansal kurum niteliğiyle mi yola devam edecek önümüzdeki dönemlerde görülecek. Yüzde 8'lik gibi bir aktif büyüklüğüyle sektörde faaliyetlerine devam eden katılım bankalarının %15 Pazar payını içeren tahminlere mevcut büyümenin artarak devam etmesi durumunda ulaşabileceği söylenebilir. İslami hassasiyetleri göz önünde bulundurarak ekonomik faaliyetleri destekleyen ürün ve hizmet sunan bankaların, ihtiyaç duyulan ürün ve hizmetleri geliştirmelerinin yanında dijital bankacılık uygulamalarında da rekabet edecek düzeye gelmişlerdir. Sektöre iki adet dijital katılım bankası hizmet sunumu yapmaktadır. 2023 yılı rakamlarına göre aktif büyüklükleri açısından bakıldığında Kuveyt Türk Katılım Bankasının %34 gibi yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Üç adet kamu katılım bankasının ise katılım bankalarının aktif büyüklüğü içindeki payı %42'dir. Özel katılım bankaları ise %58'lik bir aktif büyüklük oranına sahiptir. 2023 yılı itibarıyla toplanan fonların %61'i kullandırılmıştır. Katılım bankalarının yüksek oranlarda murabaha yöntemini kullanması bankalara yönelik eleştiriler içinde yer almaktadır. Nitekim 2023 yılı itibarıyla fonların yüzde 57'si murabaha yöntemi, yüzde 0,58 gibi oldukça düşük bir kısmı ise ortaklık yöntemleriyle kullandırılmıştır. Fon toplama yöntemi olarak yüksek oranda ortaklık yöntemlerinden mudarebeyi kullanan bankaların, fon kullandırmada ise özü itibarıyla riskin yüksek olması, yüksek uzmanlık isteyen personel çalıştırılma zorunluluğu, mevzuat eksikliği vb. sebeplerle daha az kullanıldığı söylenebilir. Katılma bankalarının fiyatlama yaparken piyasada oluşan fiyatlamayı baz alması ve kendi fiyatlamasının üretmemesi bankalara yönelik önemli eleştirilerden bir diğeridir.

Kuruluş dönemlerinde petrol zengini İslam ülkelerinin fonlarının Türkiye'ye çekilmesinde kullanılabilecek bir alternatif finansal kuruluş olarak öne çıkan katılım bankaları, ülke içinde dini hassasiyetleri sebebiyle yastık altında tutulan fonların da finansal sistem çekilmesinde kullanılabilecek bir finansal aracı olarak da görülmekteydi. Günümüzde fon fazlası bulunan kesimlerin ellerindeki birikimleri dini hassasiyetler sebebiyle mi yoksa alternatifleri içinde daha yüksek getiri sağlamaları sebebiyle katılım bankalarının tercih sebebi olduklarına yönelik araştırmaların artırılması ve mevcut duruma ortaya konulması

önem taşımaktadır. Getirileri önemseyen mudilerin fonlarını geleneksel bankalara aktaracakları aşıkardır. Bu saikler ile hareket eden mevcut ve potansiyel mudilerin katılım bankalarını tercih etmelerinin sağlaması için; katılım bankalarının aktif yönetiminde fon kullandırımında yer alan ürün ve hizmetlerin çeşitliliğini arttırmaları, müşterileri dini hassasiyetler yanı sıra getiri ve maliyet avantajları sunan ürün ve hizmetler ile tanışmaları önem arz etmektedir. Yüksek getiri sunan, yüksek risk içeren finansal işlemleri yapmayan katılım bankaları finansal kriz dönemlerinde daha sağlam bir görünüme sahip olmuşlardır. Bu bağlamda katılım bankaları reel ekonomiye katkılarını belirlenen İslami sınırlar içindeki mal, hizmet ve projeler ile gerçekleştirmektedirler. Sonuç olarak 2025 yılı hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik atılan adımların hayata geçirilmesi bankaların hem finansal durum hem de manevi değerler açısından daha sağlam bir yapıya kavuşmasını sağlayabilir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir

Yazar Katkıları: Yazar çalışmayı tek başına hazırlamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, O. (2012). Selem ve İstisna Nedir? okanacar.com. 15 Ağustos 2019 tarihinde <http://www.okanacar.com/2012/08/selem-ve-istisna-nedir.html> adresinden erişildi.
- Acar, O. (2014). İsticrar Modeli ile Elektrik, Doğalgaz ve Su gibi Faturaların Finansmanı. okanacar.com. 13 Ağustos 2019 tarihinde <http://www.okanacar.com/2014/01/isticrar-modeli-ile-elektrik-dogalgaz.html> adresinden erişildi.
- Akbaş, F. ve Tura, Ü. (2018). İslam Ekonomisi Çerçevesinde Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi. Ekonomi ve Finans Araştırmaları içinde (ss. 95–112). Ed.Ş.Önder ve H.Önder, Bursa: Ekin Basım Yayım.
- Akkuş, H. T. (2017). Türk Bankacılık Sektöründeki Katılım Bankalarının Finansal İstikrarının Stres Testi Yöntemi İle Analizi. Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Arpağ, C. ve Uçar, M. (2018). İslami Bankacılıkta Kullanılan Teverruk ve Günümüz Uygulamaları. Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR), 5(24), 1537–1543.
- Ayub, M. (2007). Understanding Islamic Finance. West Sussex, England: John Wiley & Sons Ltd.
- Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik. Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2019.25.Ocak). Resmî Gazete (Sayı:30666) (2019). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/01/20190125-11.htm> adresinden erişildi.
- BDDK. (2023). Aylık Bankacılık Sektörü Verileri. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık> adresinden erişildi.
- Diñç, Y. (2017). Katılım Bankalarında Havuzlar ve Birim Hesap Değeri; Vade Uyumsuzluğu ve Fon Kullandırımı Üzerine Öneriler. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 1(2), 9–21.
- Eken, M. H. ve Öztürk, N. (2019). Finans Teorisi Kapsamında Katılım Bankacılığı ve Yeniden Yapılanma Önerisi. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(1), 46–62.
- Ertem, Ü. (2005). Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri. Bursa: Ekin Basım Yayım.
- Erturhan, S. (2010). İslam Ticaret Hukukuna Vücut Veren Ahlakî Esaslar. İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, (16), 213–246.
- Görenel, Z. İ. (2007). Finansal Serbestleşme, Politika Hataları ve Krizler. Öneri Dergisi, 7(27), 249–258.
- Haziroğlu, T. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Fikrinin Doğuşu ve Kavramsal Önemi. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 2(1), 119–132.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19), 51–74.
- Özdemir, M. ve Aslan, H. (2017). Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Özdemir, M. ve Lila, N. (2020). Katılım Bankacılığında Kullanılan Yatırım Vekaleti Hesaplarının Fıkhi ve İktisadi Tahlili. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD), 22(42), 343–372. doi:10.17335/sakaifd.769835
- Öztürk, M. K. ve Yumuşak, İ. G. (2020). Fon Toplama Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti ve Türkiye Uygulaması. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 6(1), 1–23.
- Sırım, V. (2013). Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Sektörünün Son 10 Yılı ve Beklentiler. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 2(3), 185–200.
- Tunç, H. (2016). Katılım Bankacılığı Felsefi, Terorisi ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2023a). Bankacılık Temel Performans Göstergeleri. <https://veripetegi.tkbb.org.tr/> adresinden erişildi.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2023b). 2021-2025 Katılım Bankacılığı Strateji Güncelleme Raporu. TKBB2.
- Yahşi, F. (2014). Katılım Bankalarında Risk Odaklı İç Denetim ve Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Zaim, S. (2000). İktisadi ve Sosyal Kalkınmada Özel Finans Kurumlarının Yeri. Prof.Dr.Nusret Ekin’e Armağan içinde (ss. 249–256). Ankara: Kamu İşverenleri Sendikası.